

ט"ו בשבט – חגיגה לאוהבי ארץ ישראל

בט"ו בשבט נוטעים רעיונות חדשים"

ליקטה חיברה וערכה : חדווה בן סיני

כסלו תש"ף

משרד החינוך מינהל חברה ונוער אגף של"ח וידיעת הארץ

"סימניו הראשונים של ראש השנה לאילנות הממשמש ובא, ניכרו כבר בסיפורים שהחל מורנו לספר על אהבת ישראל לארצו" (ילד היה בירושלים"/ יצחק שלו)

ט"ו בשבט הוא מועד המצוין בלוח השנה העברי כראש השנה לאילנות, הוא יום חגם של אוהבי ארץ ישראל, יום שבו יוצאים אל הטבע, נוטעים ומשבחים את כל אשר מציע לנו הטבע הארץ ישראלי. במקורות נקבע יום זה לתחילת "שנת המס" להעלאת תרומות ומעשרות לכוהנים וללוויים, משום שבעונה זו מתחילה התחדשות לקראת הצמחת פירות חדשים. עם ראשית הציונות, קיבל מועד זה משמעות נוספת שמהותה הפרחת השממה. המורה והסופר זאב יעבץ יצא עם תלמידיו בט"ו בשבט שנת תר"ן (1890) לנטיעה חגיגית: "למען חבב את הנטעים, נטעי הארץ אשר נטע ה' לאבותינו לשבוע מטובם ולהתענג מיופיים" ("הארץ", תרנ"א). בכך קבע זאב יעבץ את הנטיעות בט"ו בשבט כפעולה חינוכית לילדי ישראל. בשנת 1908, הכריזה הסתדרות המורים על ט"ו בשבט כיום נטיעות. עם השנים, התחדדה חשיבות יום זה והתווספו לו ערכי שמירת הטבע והנוף. מטרתה של ערכה זו היא לסייע לכם להבהיר את המשמעויות של החג בדרך חווייתית ולהעצים כך את האהבה לארץ. לאחר קיום הפעילות שבערכה, התלמידים יוכלו לצאת ולנטוע – לא נטיעת עצים, אלא נטיעה של יוזמה, של פעולה או של רעיון בבית הספר ובקהילה.

התארגנות מקדימה לפעילות

הפעילות מותאמת לשני שיעורים צמודים. יש להיערך לכך במערכת השעות. יש לחלק רשימת פירות ופירות יבשים בין התלמידים כדי שיביאו את הפירות לפעילות (אפשר להוסיף ולבקש להביא עוגה, יוגורט, דבש, סלט פירות וכד'). יש לקשט את הכיתה, לפרוש מפות על שולחנות ולשוות לכיתה מראה חגיגי. יש לסדר את שולחנות הכיתה בצורת האות ח"ת. יש להציב שולחן במרכז החדר ולערוך עליו מפירות החג. אפשר לערוך גם את השולחנות המסודרים בחי"ת. יש לצלם את דפי השירים לכלל התלמידים. אפשר לבקש מתלמידים היודעים לנגן ולשיר לבצע את השירים המשולבים במהלך הפעילות או להשמיע את השירים מוקלטים. יש להדפיס את דפי המשימות בהגדלה לגודל של דף 4A. יש למנות תלמיד שיהיה אחראי לסריקת הברקודים ולהקרנת הסרטונים והשירים. אפשר להצטייד בפרטי לבוש ובאביזרים להמחזת חלק מהטקסטים. בזמן שהתלמידים מתיישבים, על המסך יוקרן סרטון [מחרוזת שירי טו בשבט](#).

מהלך הפעילות

שלב ראשון: כל תלמיד מקבל חלק של פאזל (נספח 1). בדקות הראשונות של הפעילות עליו לחפש את החלקים המשלימים את החלק שבידו בין תלמידי הכיתה. לאחר שהתלמידים התקבצו לקבוצות לפי הפאזלים והשלימו את הרכבתם, כל חברי קבוצה יושבים יחד וקוראים את הטקסטים שעל הפאזל.

שלב שני: נציג של כל קבוצה מוציא חידה אחת מבין החידות בציורים (נספח 2). פתרון החידה הוא שמה של אחת הקבוצות. הקבוצה ששמה הוא פתרון החידה קוראת בקול את קטע מספר אחת בפאזל שלה.

שלב שלישי: כל קבוצה מבצעת את המשימה המופיעה בפאזל שלה (נספח 3).

שלב רביעי: המורה בוחר באחת הקבוצות להתחיל בה סבב. נציג הקבוצה קורא בקול את קטע מספר שתיים בפאזל שלה ועונה על חידת "הידעת" המופיעה בפאזל. הפתרון יוביל לקבוצה הבאה בסבב, וכן הלאה.

שלב אחרון: חידון תחרותי בין הקבוצות (נספח 4). 12 שאלות שהמענה להן ניתן בפעילות.

פירוט שלבי הפעילות

שלב פעילות	משימה	ציוד נדרש למשימה	משך זמן ביצוע המשימה	הערות
ראשון	כל תלמיד מקבל חלק מפאזל. התלמידים מסתובבים בכיתה ומנסים להרכיב את הפאזל שבידם חלק ממנו. משהורכב הפאזל, ששת התלמידים שהרכיבו אותו מתקבצים לקבוצה.	שישה פאזלים המחולקים לשישה חלקים כל אחד (נספח מס' 1).	10 דקות	התמונה שבגב הפאזל וצבע הפאזל יסייעו לתלמידים בהרכבתו.
שני	לפי סדר שיקבע המורה, נציג מכל קבוצה יבחר בחידה בציורים והכיתה תנסה לפענח את החידה פתרון כל חידה הוא אחד משמות הקבוצות. כל קבוצה ששמה הוצג בפתרון קוראת את טקסט מספר אחת שבפאזל שלה.	חידות בציורים (נספח מס' 2) קטע מס' 1 בפאזלים (נספח מס' 1) אפשר לבקש מהתלמידים להמחזיז את הקטע.	20 דקות	בתום סבב החידות בציורים, אפשר לרשום את שמות כל הקבוצות על הלוח, זה עשוי להקל את ביצוע המשימות בהמשך. בפאזל שמירת טבע, הקטע הוא מילות השיר "ואלס להגנת הצומח". אפשר להשמיע את השיר (נספח מס' 7).

משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

יש לשכפל את הדפים מראש. לביצוע המשימות יש להצטייד מראש בכלי כתיבה, בתנ"ך, באוזניות, בסורק ברקודים (אחד לכל קבוצה).	15 דקות	המורה יחלק לכל קבוצה את דפי המשימה המופיעה בפאזל (נספח 3). פתרונות למשימות (נספח 6)	כל קבוצה מבצעת את המשימה המופיעה בפאזל שלה.	שלישי
אפשרות נוספת למעבר בין הקבוצות: אפשר להכין קובייה שעל כל אחת מפאותיה כתוב שם משמות הקבוצות, להטיל את הקובייה ולהעביר את התור לקבוצה שיצאה בגורל. בפאזלים של השקד ושל העצים, הקטע הוא שיר. אפשר להשמיעו (נספח 7)	20 דקות	קטע מס' 2 בפאזלים (נספח 1) חידות "הידעת" על גבי הפאזלים (נספח 1) תשובות לחידות "הידעת" (נספח 6)	המורה בוחר בקבוצה, והיא מקריאה את קטע מס' 2 המופיע בפאזל. על חברי הקבוצה לענות על חידת "הידעת" ולהעביר את המשימה לקבוצה ששמה הוא פתרון החידה. כל קבוצה ששמה עלה, מקריאה את קטע מס' 2 ועונה על חידת הידעת.	רביעי
אפשר לחלק כיבוד משולחן ט"ו בשבת לכל קבוצה שענתה נכונה.	10 דקות	חידון (נספח 4)	חידון מסכם, תחרות בין הקבוצות. חידות שהמענה עליהן נמצא בתכנים שנדונו בפעילות.	אחרון
באפשרות כל מורה להכין מאגר רעיונות ופעילויות נוספות שעשויים להתאים לתלמידים ולאוכלוסיית בית הספר והיישוב.		דברי סיכום של המורה (נספח 5)	מקרינים את הסרטון על עץ הכוכבים , של חווה אלברשטיין. שואלים את התלמידים: מדוע היום נוטעים פחות עצים מאשר בעבר? מהי לדעתכם נטיעת רעיונות? האם יש לכם דוגמה לנטיעת רעיונות מוצלחת? דברי סיכום של המורה. מקנחים במטעמים שערכנו מבעוד מועד על השולחנות.	סיכום

נקודות להתייחסות

- ✓ בכל פאזל טקסט נוסף, אפשר לקרוא גם אותו אם יש מספיק זמן.
- ✓ אם יש די זמן, אפשר לבצע את המשימות הקבוצתיות מול הכיתה כולה.
- ✓ אפשר ליצור חידונים וחידות בציורים חלופיים לאלו שבערכה.
- ✓ הפעילות כולה היא חגיגת ט"ו בשבת, אז תחגגו!

נספח מס' 1: פאזלים קישור פאזלים להדפסה

נספח מס' 2א: חידות בציורים ערכה להדפסה

נספח מס' 2ב: חידות בציורים - דף פתרונות למורה

שבעת המינים

שמירת טבע

עצים

אהבת הארץ

החרוב

שקד

נספח מס' 3: משימות להדפסה

פאזל אהבת הארץ – משימה

גלו את שמות המקומות המסתתרים בשירים:

(ניתן להעזר באינטרנט)

"טל מלמטה ולבנה מעל _____"

"בין _____ ו _____ שם עייפתי ואשב"

"אין כמו _____ בלילות"

"את ראשו של _____"

"שם _____ הושט ידך וגע בס"

"מי יבנה יבנה לי בית _____"

"נגן לי _____ על כינור מי התכלת"

"במבה במבה מסטיק עלמה _____ עד _____"

פאזל עצים – משימה

גלו לאילו עצים קשורות הדמויות:

אברהם אבינו (בראשית כא, לג)

דבורה הנביאה (שופטים כ, לג)

שלמה המלך (מלכים א, ה, טו-כח)

אבשלום בן דוד (שמואל ב, יח, ט)

אהרון (במדבר יז, כג)

רחל המשוררת (רמז: "שם הרי גולן...")

קרל נטר (רמז: העץ הכי מפורסם בבית הספר החקלאי "מקווה ישראל")

(אפשר להיעזר בתנ"ך, ובאינטרנט)

פאזל השקד – משימה

בחרו בנציג לשמיעת שיר באוזניות. עליו להציג את מילות השיר בפנטומימה, ועל יתר חברי

הקבוצה לזהות את השיר.

פאזל שמירת הטבע – משימה

גלו את שמותיהן של שמורות הטבע שהאותיות שלהם התבלבלו, בהצלחה!

מורן לחון (זורם בצפון המושלג)

מערב (בית כנסת, אך גם קיבוץ)

פלוני נואה (צלבנים במישור החוף)

טלסק (אתר קרבות בדרך לבירה)

תיב אשן (היא סקיתופוליס)

הצמד (מעוז הקנאים במדבר יהודה)

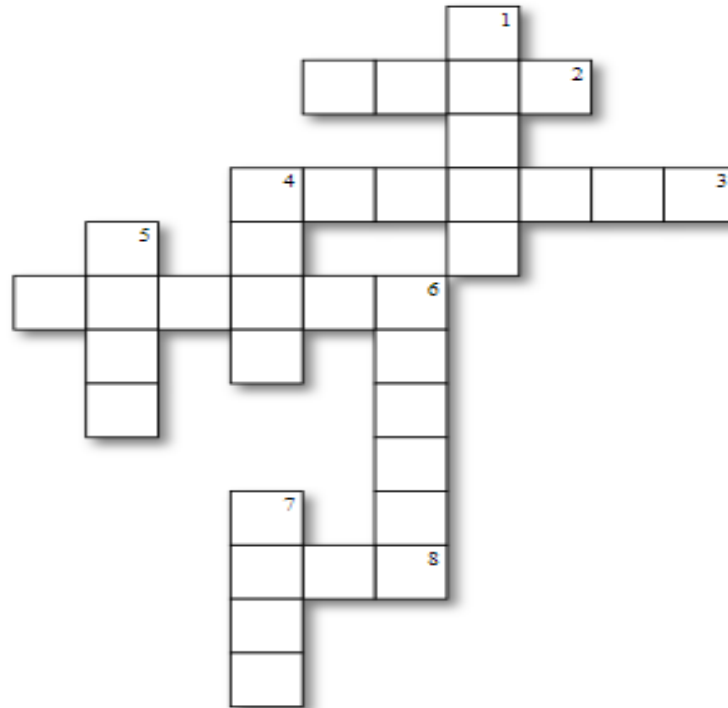
גע ידן (מים, מדבר ויעלים)

הבשט (בסיס צבאי נבטי)

קורני (זורם בצבע במרכז)

(אפשר להיעזר בברקוד)

מאונך	מאונך
1. מספר השנים שישן	2. למי נוטעים
4. בה הסתתר הרשבי	3. זרעיו שמשו לשקילתם
5. מחכים לו בארץ אהבתי	6. במרוקו משמש ברכה ל...
6. הישוב בו הסתתר הרשבי	8. רואה טוב בטקסט
7. כך נקראים גרעיני החרוב	

פאזל שבעת המינים – משימה

כתבו חמישה ביטויים שבתוכם מופיעים שבעת המינים, תוצרים מהם או שמותיהם כפי שהם מופיעים במקורות (לדוגמה: שמן – יצהר).

נספח מס' 4 – חידון מסכם

1. למה הארץ דביקה כל כך? – בגלל שהיא זבת דבש
2. לאיזה עץ רומזת רחל המשוררת? – דקל
3. כמה ק"ג חמצן מייצר עץ אחד? – 700
4. מה אסור לעשות לאיילות? – לצוד
5. במה אסור לאדוני לגעת? – באיריס
6. מה קורה לאדם בכוס השלישית? – משתטה כקוף
7. בגדו של מי עוטר ברימון? – הכוהן הגדול
8. דירת שלושה חדרים עולה בארץ יותר מאשר ב...? – פריז
9. מי בכרם מגיע ראשון בבגדיו הלבנים? עץ השקד
10. היכן יושבות כל הציפורים? – ראש כל גג
11. מי המלך המצרי שנח ממש הרבה – תות ענח עמון
12. לפי האגדה, כמה שנים חולפות עד שהחרוב נותן פירות? 70
13. היכן אכל רבי שמעון מפירות החרוב? במערה בפקיעין

נספח מס' 5 – דברי סיכום של המורה

[סרטון על עץ הכוכבים](#) של חווה אלברשטיין.
בעבר עסקו בנטיעת עצים. כיום, במאה ה-21,
רובנו איננו עובדי אדמה, ולרוב את הפירות

שאנו אוכלים לא קטפנו מהעצים שבגינה הפרטית שלנו. אך רעיון הנטיעה – עשיית מעשה שישפיע על הדורות הבאים – עודו קיים. אם לא בנטיעות של ממש עסקינן, מה אנו יכולים לעשות היום למען הדורות הבאים?

בתום הדברים יש להגדיר לתלמידים משימה לביצוע לפני השיעור הבא: להציע רעיונות שיוכלו להשפיע, לגרום לשינוי בכיתה, בבית הספר או בקהילה. רעיונות שאפשר ליישם כמובן (לדוגמה: להכין פעילות גיבוש לכיתה או לשכבה, לטפח גינה ציבורית, לטפח את חצר בית הספר, להכין פעילות לגן ילדים או לבית אבות ביישוב).

דוגמות לנטיעות מצמיחות פירות שאינן נטעות של עצים:

[כנפיים של קרמבו](#) – תנועת נוער לילדים שלהם צרכים מיוחדים. יוזמה של נערה אחת שהייתה בה אהבה גדולה.

[spaceil](#) – עמותה ללא כוונות רווח ששמה לה מטרה להיות הראשונה להנחית גשושית ישראלית על הירח ולתרום לחברה הישראלית על ידי קידום החינוך המדעי-טכנולוגי ועל ידי עידוד לחדשנות מדעית בישראל באמצעות טיפוח דור צעיר של מדענים ושל מהנדסים.

נספח מס' 6 – דף פתרונות למורה

פאזל – עצים

אברהם אבינו – אשל
דבורה הנביאה – תומר
שלמה המלך – ארז
אבשלום בן דוד – אלה
אהרון – שקד
רחל המשוררת – דקל
קרל נטר – פיקוס בנגלי

חידת הידעת: הפתרון מוביל לפאזל החרוב. הקשר שבין זרעי החרוב ליהלום: שמם של זרעי החרוב הוא קראט, ויהלומים נשקלים בקראט.

פאזל – שמירת הטבע

מורן לחון – נחל חרמון
מערב – ברעם
פלוני נואה – אפולוניה
טלסק – קסטל
תיב אשן – בית שאן
הצמד – מצדה
גע ידין – עין גדי
הבשט – שבטה
קורוני – ירקון

חידת הידעת: הפתרון מוביל לפאזל העצים.

פאזל השקד

שיר המושמע באוזניות: "כך הולכים השותלים".

חידת הידעת: הפתרון מוביל לפאזל שמירת הטבע.

פאזל אהבת הארץ

"טל מלמטה ולבנה מעל מבית אלפא עד נהלל".
"בין איילת ומטולה שם עייפתי ואשב"
"אין כמו יפו בלילות"
"את ראשו של הגלבוע"
"מי יבנה לי בית בתל אביב"
"נגן לי ירדן על כינור מי התכלת"
"במבה במבה מסטיק עלמה מתל אביב עד בן גוריון"

חידת הידעת: הפתרון מוביל לפאזל שבעת המינים.

פאזל שבעת המינים

איש אשכולות
איש תחת גפנו ותחת תאנתו
מלא מצוות כרימון
צדיק כתמר יפרח
אם אין קמח אין תורה
נכנס יין יצא סוד
חומץ בן יין
בזיעת אפך תאכל לחם
טוב שם משמן טוב
טחן קמח טחון
הוסיף שמן למדורה

חידת הידעת: הפתרון מוביל לפאזל השקד

פאזל החרוב

כל התשובות נמצאות בטקסטים שעל הפאזל

מאוזן

2. לבני
3. תבלינים
6. פריון
8. נשר

מאונך

1. שבעים
4. מערה
5. אורח
6. פקיעין
7. קראט

חידת הידעת: הפתרון מוביל לפאזל אהבת הארץ.

נספח מס' 7 – קישורים למילות השירים המופיעים בפאזלים

[ברוש](#) – בביצוע אריאל זילבר
[ברוש](#) – מילים

[השקדייה](#)
[השקדייה](#) – מילים

[כך הולכים השותלים](#)

[ואלס להגנת הצומח](#) / מזי כהן וגידי גוב

[בארץ אהבתי](#) / קריוקי

[כי האדם עץ השדה](#)

